

El dia que Macià va seduir València

La rebuda va ser, en descripció de la premsa de l'època, “apoteòsica”: Francesc Macià va encapçalar la representació oficial que, des del Principat de Catalunya, assistia al trasllat de les restes de Blasco Ibáñez a València. Era l'octubre del 1933 i el president empenia un viatge ple d'emocions i connotacions. Malauradament, fou el darrer.

Vicent Blasco Ibáñez, escriptor i polític de masses, havia mort a Occitània el 1928. I allà va quedar, a Menton, on tenia el seu refugi de luxe ple de taulellets de Manises i pèrgoles i tarongers. Allà va romandre fins que va caure la dictadura de Primo de Rivera, a es va proclamar la República i es va agençar la tornada solemne del seu cos a València.

L'octubre del 1933 fou la data escollida. El dia 29, exactament. Mesos abans d'aquella fita, però, la premsa de tot l'estat espanyol havia començat a fer bullir l'olla. També, és clar, les, diguem-ne, publicacions del cor. La “revista gràfica” *Estampa*, editada a Madrid, dedicava, la primavera d'aquell any, un reportatge ben extens a la “visita guiada” a la darrera residència de Blasco Ibáñez, de la mà de la seva vídua, Elena Ortúzar. L'estil de la Fontana Rosa, que així s'anomena la vil·la, va captivar (i impregnar) aquells periodistes: “A l'esquerra –escrivien i ara traduïm–, un temple grec, com un recés de pau, és presidit pel bust de Cervantes. Torres elevades, umbracles, tarongers, roses, clavells, xiprers. Allà hi ha l'ànima i la matèria de València. Juli Just [polític valencià, de la blasquista Unió Republicana Autonomista i, posteriorment, el 1934, iniciador d'Esquerra Republicana del País Valencià] va tenir l'encert de portar a Fontana Rosa un grapat de terra del més característic de l'horta valen-

ciana, de la partida de Vera, perquè es fongués amb la terra francesa, ja que tan units es trobaven els esperits de Blasco i Victor Hugo. Una intensa malenconia ens domina a tots.”

Finalment, els visitants feien un repàs de la casa: hi ha “ceràmiques de València, teixits filigranats de la Xina

i el Japó. Llenços de Sorolla, Murillo, Vicent López i Rubens. Arquilles jaspades; un museu plàstic de la volta al món realitzada per Blasco Ibáñez. I, en un lloc destacat, un retrat de Macià, amb la dedicatòria següent: ‘A la vídua del gran escriptor i amic, Vicenç Blasco Ibáñez.

De tot cor, Francesc Macià’ [en català a l’original]”.

De tot cor. Havien coincidit a París, a l’exili causat per la dictadura primoriverista. Però van arribar els fets de Prats de Molló, aquell intent d’insurrecció, impulsat per Macià, que havia de proclamar la República Catalana a partir de l’entrada al país d’uns centenars d’homes armats, el 1926. I el judici al futur president li va atorgar (a ell i també a la causa que aferrissadament defensava) un molt destacat ressò internacional. I l’expulsió de l’estat francès. La primera de les conseqüències li va semblar, òbviament, molt més important que no pas perdre la possibilitat d’assistir, com feia de tard en tard, a les tertúlies que alguns coneguts exiliats, des de Carles Esplà a Unamuno, solien fer al càfé de La Rotonde. “Al voltant de Blasco Ibáñez, amb cara de mort –va descriure anys després Max Aub–, una dotzena de republicans expatriats parlen de Victor Hugo.”

Fos com fos, allà Macià hi va trobava, és clar, el famós polític i escriptor, hi discutia, hi coincidia i hi discrepava, hi cultivava l’amistat que després van mantenir totes dues personalitats. Per bé que ell no hi acabava de parar gaire, per aquella tertúlia. Tal com escrivia després Francesc Madrid al setmanari *Mirador*, “al principi d’ésser a París, venia a la Rotonda. Però aviat es va cansar de tant sentir xerrar. Ell era a París per alguna cosa més que per conspirar a les taules del càfé del boulevard Saint-Germain, on estava establert el Centre Català o a la terrassa de la Rotonda”.

Anys a venir, precisament arran del seu sonat viatge a València, el president de la Generalitat havia d’evocar aquell lligam parisenc amb l’autor de *La barraca*: Macià assistia al multitudinari acte de repatriació del cos de Blasco Ibáñez –explicava poc abans d’enfilar-se al tren que l’havia de dur fins a la capital del sud– per contribuir així a l’homenatge a l’home “amb qui vaig

El president Francesc Macià abans de pujar al tren. A la seva dreta, Jaume Aiguader, alcalde de Barcelona.

tenir una gran amistat i amb qui vaig conviure durant anys al desterrament”. I per a més coses: “Vull aprofitar el viatge per estrènyer els llaços entre Catalunya i València i amb aquest fi vinc a la ciutat del Túria il·lusionat i convençut que l’abraçada de germanor que porto com a president de la Generalitat serà corresposta per València.”

València-Barcelona-Menton-Barcelona-València. Mentre València bullia amb l’organització de tan gran esdeveniment (es preveia l’arribada de desenes de milers de persones, i, com que no semblava que n’hi hagués prou amb les places hoteleres, l’Ajuntament va fer una crida perquè la ciutadania inscrivés, a l’oficina corresponent, les “habitacions i llits” que tenia “disponibles i en condicions d’higiene i neteja perfectes”), també Barcelona es posava en funcionament. I, en vista dels preparatius que hi va haver aquell mes d’octubre, no sembla arriscat d’afirmar

que l’acte hi tenia, de totes passades, un caire institucional marcat.

Entre les primeres notícies que arriben a la premsa sobre el planejament del viatge, n’hi ha dues de prou significatives: l’acord de l’Ajuntament de Barcelona, del 22 de setembre, segons el qual s’enviaria a l’acte commemoratiu una representació “d’infants i professors de les escoles municipals”, els quals, s’afirmava, “faran ofrena d’una corona” a Blasco Ibáñez; o la reunió de l’Ajuntament mateix amb una comissió d’Actuació Valencianista d’Esquerra (AVE): l’entitat –que havia nascut a Barcelona l’any 1931– organitzava una expedició per mar fins a València (finalment s’hi van embarcar 900 persones, amb banda de música inclosa) i oferia a les institucions del Principat un lloc destacat dalt del vapor Ciutat de Barcelona.

De fet, la intervenció institucional va anar força més enllà: de seguida va ser el president Macià mateix qui es va

fer càrrec de la situació i va oferir “els mitjans que siguin necessaris per a la màxima aportació catalana” a l’esdeveniment, relatava, des de València, el diari blasquista *El Pueblo* (que durant aquells dies d’octubre pràcticament tenia una secció fixa sobre els preparatius més enllà del País Valencià que, de fet, se centrava bàsicament en els actes al Principat de Catalunya i a Menton, amb titulars al voltant del concepte “A Barcelona augmenta l’entusiasme”). La notícia d’aquell 22 d’octubre continuava referint les paraules del president: “Com a representant de Catalunya i amic dels valencians”, i en vista de la magnitud de l’homenatge, afirmava, “tots els valencians de Catalunya s’han d’unir”.

I va ser precisament seguint “la crida” de Macià que hi va haver una reunió entre les entitats Casa València, Casa Regional Valenciana, Círcol Valencià el Túria i Actuació Valencianista d’Esquerra en la qual “s’acordà seguir

el seu lleial consell”, bo i “congratulant-se”, alhora, del fet que “la més alta representació de Catalunya adopti com a cosa pròpia l’organització dels actes”. Així doncs, “atenent la invitació del president”, les entitats valencianes de Barcelona van formar un comitè per a l’ocasió, la primera reunió del qual es va dur a terme, precisament, al Palau de la Generalitat.

La institució es va tornar a posar al servei dels valencians en arribar a la capital, el 25 d’octubre, l’expedició oficial que feia cap a Menton. Entre els delegats hi havia Vicent Marco Miranda, el polític que aleshores encara era a les files del blasquisme i que el 1934 havia de fundar Esquerra Valenciana i, posteriorment, integrar-se, com a diputat a les Corts estatals, al grup parlamentari Esquerra Catalana. Sigui com vulgui, com que el tren havia arribat a Barcelona amb retard (hi ha coses que no canvien, ai las), no van poder aprofitar els cotxes que la Generalitat els posava a disposició i van haver de pujar de seguida al tren exprés que els havia de permetre d’arribar a temps a Menton.

Un cop embarcat el cos de Blasco Ibáñez al cuirassat Jaume I que l’havia de traslladar fins al port de València, la delegació va emprendre camí de tornada. I es va repetir l’escala a Barcelona. Però aquesta vegada el tren va permetre de comptar amb prou temps perquè la vídua de Blasco Ibáñez, juntament amb el regidor de l’Ajuntament de València Ismael Barrera, el vice-president de la Diputació de València, Josep Llerandi, i Marco Miranda poguessin ser declarats “hostes d’honor”. Van visitar el president Macià a la Generalitat, van “saludar per ràdio els catalans” i van participar en un banquet ofert pel govern català. L’endemà al matí havien de pujar al tren especial que traslladava el president i tota la representació oficial fins a València.

“Rebuda apoteòsica”. L’exprés de València va sortir des de l’estació de França, puntual, a les 9 del matí del 28 d’octubre. La representació de les institucions catalanes que hi va pujar era nodrida: a més del president Francesc Macià hi havia el primer conseller, Miquel Santaló; els diputats del Parlament Rauret, Andreu i Fontbernat;

partit, també amb l’exprés de les 9 però un dia abans.

En passar per Tarragona, a més de saludar ciutadans i autoritats que s’havien desplaçat a l’estació, encara van recollir l’alcalde de Lleida i un altre diputat. A la tarda, finalment, arribaven a la capital del Túria. És difícil llegir les cròniques de l’època sense sentir cap emoció.

Traduïm, per exemple, del relat fet a *El Pueblo*: “En albirar-se el tren la gentada –que havia envaït les andanes– va prorrompre en ovacions i visques a València i a Catalunya.”

Havien anat a rebre el president Macià l’alcalde accidental de València, Manuel Gisbert, el president de la Diputació, el governador civil,

el delegat d’Hisenda, membres del Comitè Pro Trasllat, “destacats membres d’Unió Republicana Autonomista”, “entitats valencianistes a les seves banderes i una multitud entusiasta”. Tant d’entusiasme hi havia, de fet, que la gentada, continua la crònica, “es va congrega al voltant del senyor Macià, i impedí que les autoritats poguessin arribar fins on era”. Aleshores van optar per fer cap, com bonament van poder, a unes oficines de l’estació. Allà van fer els compliments oficials i van organitzar la comitiva, amb cotxe (i amb el president sempre “envoltat pel públic”), fins a l’Ajuntament. Hi van arribar, explica també el diari *La Correspondencia*, “entre les aclamacions del públic que omplia l’àmplia avinguda de Salmerón”.

Però és que allà ja s’hi esperava, també, moltíssima gent: “La multitud, que va arribar a ocupar tota la plaça d’Emilio Castelar [actual plaça de l’Ajuntament] recaient a les Cases Consistorials, no va parar ni un instant d’acclamar la representació catalana i Blasco Ibáñez.” Un cop a l’Ajuntament, l’alcalde els va donar la benvinguda. El cronista d’*El Pueblo* destaca que ho

... al momento de intensa emoción, la multitud congregada en la estación, impidió que las autoridades locales...

... añadió que Cataluña y Valencia juntas, habían formado una cultura que es el mayor orgullo hoy de sus hijos y admiración del mundo. «También los dos pueblos se dieron para el mayor que una dinastía de mala memoria nos arrebató, pero alguna tan arraigada que, en vosotros, aún subsisten, tal como el Tribunal de las Aguas. Con vuestros propios esfuerzos, habéis salvado de vuestra tierra un jarro de maravilla al mundo, y estas figuras cubren...

... maravilla al mundo, y estas figuras cubren el arte figuras cubren la naturaleza a ese coloso cuyas alas vamos a recoger. El público, que invadió el Ayuntamiento, interrumpió al señor Macià con delirantes vivas y ovaciones, continuando después el presidente, hondamente afectado, relatando su antigua amistad con Blasco y su convivencia con el maestro en el destierro, siendo de nuevo aplaudido. Como en la calle se había corrido la multitud, el presidente Macià, desde uno de los balcones, pronunció el siguiente discurso:

el secretario particular del presidente, Joan Alavedra; l’alcalde de Barcelona, Jaume Aiguader, i sis regidors; el secretari particular de l’alcalde, Miquel Vendrell; i els caps dels mossos d’esquadra i de la Guàrdia Urbana. A més, sis macers per a lluir de gala a la desfilada. La Banda Municipal ja havia

ARXIU MARCO MIRANDA

Vicent Marco Miranda, a Menton, fent un discurs davant les despulles de Vicent Blasco Ibàñez, abans no embarquessin al cuirassat Jaume I, cap a València.

va fer “en valencià”, i el de *La Correspondencia* en resumeix el discurs: “En arribar a València i penetrar a la Casa de la Ciutat –els va dir–, s’havien de considerar com en la seva pròpia casa, car és el sentir de València, que no vol considerar com a forasters els catalans.”

De seguida Macià, “visiblement emocionat”, va prendre la paraula: “Molts capítols de la nostra història –va dir– són comuns: junts vam lluitar per les nostres llibertats, fins que vam caure vençuts a Almansa. Junts vam fer lleis tan sàvies que per a ells les voldrien avui els pobles que es consideren en possessió de tots els progressos, que constitueixen el més gran orgull de la nostra història” i que “una dinastia de mala memòria ens va prendre”. Va parlar del Tribunal de les Aigües (“pura essència democràtica i glòria legítima de València”), de Lluís Vives, d’Ausiàs Marc, Teodor Llorente i, és clar, Blasco Ibàñez. Mentrestant, explicava la premsa, “el públic, que va envair l’Ajuntament” l’interrompia “amb visques i ovacions”.

I no en van tenir prou: “A instàncies de la gent que hi havia al carrer”, relata *La Correspondencia*, el president Francesc Macià “va sortir al balcó” de l’Ajuntament “i en nom de Catalunya va saludar el poble valencià, dient que la mostra d’afecte rebuda en trepitjar aquesta terra era un nou llaç de fraternitat creat entre València i Catalunya, pobles germans pels seus ideals, les seves glòries i la seva història comuna

d’alegries i tristeses”. “El senyor Macià –concloïa el diari– va ser aplaudidíssim i es van sentir visques a València, a Catalunya i a la República”.

A la nit, el president va assistir a una festa al Centre Català. Abans, però, havia tingut una conversa amb periodistes que ells mateixos resumien: els havia dit que feia tretze anys o catorze que no visitava València, que l’havia impressionat la perspectiva de la plaça de Castellar (“a Barcelona no tenim una entrada tan grandiosa”) i que, en arribar, des del tren havia pogut contemplar els tarongers. L’observació de seguida va prendre el to pragmàtic de l’home de la terra: “No encaixa tot això que es diu de l’excés de producció de taronges amb el gran nombre d’hortes joves que he vist.” Els altres li van respondre que de fet no n’hi havia, d’excés i, resumia la crònica: “En aquest to es va desenvolupar la conversa, expressant el senyor Macià el seu desig que València cerqui el suport de la representació parlamentària de Catalunya per ajudar-la a donar satisfacció a les seves aspiracions.”

Un ram de flors. L’endemà València es va aturar durant unes hores per rebre amb una solemnitat digna de l’època (amb salves d’honor i avions i sirenes i 20.000 coloms deixats anar just en el moment en què el fèretre tocava terra) les restes de Blasco Ibàñez. La comitiva va recórrer mitja ciutat, des del moll on havia arribat el “Jaume I” acompanyat per un estol de barques

de pesca fins a la Llotja on va quedar exposat el fèretre. Anava encapçalada pel president de la República, Niceto Alcalá Zamora, seguit de quatre dels seus ministres, després el president català i els consellers de la Generalitat i, finalment, els familiars de l’escriptor, que, explicava *L’Autonomista*, “pregaren al senyor Macià que es col·loqués al seu costat i els acompanyés durant tot el trajecte, entre Sigfrid i Llibertat [fills de Blasco Ibàñez]”.

Abans de deixar València, el president encara s’hi va estar un altre dia, ja més relaxat: va visitar l’Albufera, el palau de la Generalitat i la porta dels apòstols de la Catedral, va passar per Unió Radio València (i, des de les ones, va elogiar Blasco Ibàñez, va agrair l’acollida i es va “congratular” pel fet que “una vegada més” s’estrenyin els llaços “entre Catalunya i València”), i va enviar un ram de flors a la germana de l’escriptor. *El Pueblo* es va fer ressò del “delicat gest de cortesia” de Macià i va explicar que Pilar Blasco Ibàñez “ha portat l’esmentat ram al saló de la Llotja on romanen exposades les restes del seu germà, oferint-li les flors amb la doble expressió i simbolisme que contenen”.

Però les emocions no s’acabaven, per al president, amb la fi d’aquells dies a València: en arribar el tren a Barcelona es va trobar que l’hi esperaven “unes 3.000 persones i banderes”. Macià va pujar a un cotxe “entre aplaudiments i vítols” i se’n va anar. Però, “part de la gent es va traslladar a la plaça de la República [actualment, de Sant Jaume], i es van estacionar davant del palau de la Generalitat tot prorrompent en aplaudiments”. I ja hi vam tornar a ser: “Això va obligar el senyor Macià a treure el cap per un dels balcons de l’edifici, des d’on va saludar els manifestants.”

De primer, va cedir la paraula al president d’Acció Valencianista d’Esquerra, i finalment va pronunciar, tal com recollia *El Pueblo*, les paraules següents: “Del braç de València i comptant amb la simpatia de França, Catalunya té garantida la seva llibertat. València sent ara la seva personalitat històrica i per això vol la reconquesta de les seves llibertats. Juntes Catalunya i València recorreran ara millor el camí que hem de fer”.

Núria Cadenes